

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

שם השיעור(שיעור מס' 186) Rashi on Isaiah 53: Theology or Pshat?

שם המרצה (כתובת דוא"ל dberger@yu.edu) דוד ברגר

1. Isaiah 52:13-53:12

¹³ See, my servant will succeed; he will be raised and lifted up and highly exalted.

¹⁴ Just as there were many who were appalled at you—

his appearance was so disfigured beyond that of any human being
and his form marred beyond human likeness—

¹⁵ so he will sprinkle [or startle] many nations,
and kings will shut their mouths because of him.

For what they were not told, they will see, and what they have not heard, they will understand.

53 Who has believed what we have heard, and to whom has the arm of the LORD been revealed?

² He grew up before him like a tender shoot, and like a root out of dry ground.

He had no form or beauty that we should look at him,

nothing in his appearance that we should find him pleasing.

³ He was despised, shunned by men, a man of suffering, and familiar with disease.
As one who hid his face from us, he was despised, and we held him in low esteem.

⁴ Yet it was our sickness that he was bearing, our suffering that he endured.

We accounted him plagued, smitten and afflicted by God.

⁵ But he was wounded for our transgressions, he was crushed for our iniquities;
He bore the chastisement that made us whole, and by his bruises we were healed.

⁶ We all, like sheep, went astray, each of us has turned to our own way;
and the LORD visited upon him the guilt of us all.

⁷ He was mistreated, yet he was submissive, he did not open his mouth;

he was led like a sheep to the slaughter, and as a ewe before its shearers is silent,
so he did not open his mouth.

⁸ By oppression and judgment he was taken away. Who can describe his generation?

For he was cut off from the land of the living;

for the transgression of my people, who deserved the punishment.

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

שם השיעור(שיעור מס' 186) Rashi on Isaiah 53: Theology or Pshat?

שם המרצה (כתובת דוא"ל dberger@yu.edu) דוד ברגר

⁹ He was assigned a grave with the wicked, and with the rich in his death, though he had done no injustice, nor was any deceit in his mouth.

¹⁰ Yet it was the LORD's will to crush him by disease, that if he made himself an offering for guilt, he would see his offspring and have long life, and the will of the LORD will prosper in his hand.

¹¹ After his suffering, he will see and be satisfied;

by his knowledge my righteous servant will make the many righteous, and he will bear their iniquities.

¹² Therefore I will give him a portion among the many

and he will divide the spoils with the strong,

because he exposed himself to death, and was numbered with the transgressors.

Whereas he bore the guilt of the many, and made intercession for transgressors.

2. רש"י: ישעיהו נ"ג: ד-ו, י, י"ב

(ד) אֶכֶן חָלֵינוּ הוּא נְשָׂא - אֲכֵן לְשׁוֹן אֲבֵל הוּא בְּכָל מְקוֹם, אֲבֵל עֵתָה אֵינוּ רוֹאִים שְׁלֵא מִחֲמַת שְׁפִלוּתוֹ בָּא לוֹ, אֲלֵא מִיּוֹסֵר הִיָּה בִּיּוֹסֵרִין לְהִיּוֹת כָּל הָאוֹמוֹת מִתְּכַפְרוֹת בִּיּוֹסֵרִיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, חֲלִי שֶׁהִיָּה רֵאוּי לְבֵא עֲלֵינוּ הוּא נְשָׂאוֹ.

וְאַנְחֵנוּ חֲשַׁבְנָהוּ - אֵינוּ הִיָּינוּ סְבוּרִים שֶׁהוּא שְׁנֵאוֹי לְמְקוֹם, וְהוּא לֹא הִיָּה כֵן, אֲלֵא מְחַלְלֵל הִיָּה מִפְּשָׁעֵנוּ וּמִדְּפָא מְעוֹנֵתֵינוּ:

(ה) מוֹסֵר שְׁלוֹמֵנוּ עָלָיו - בָּאוּ עֲלֵינוּ יוֹסְרֵי הַשְּׁלוֹם שֶׁהִיָּה לָנוּ, שֶׁהוּא הִיָּה מִיּוֹסֵר לְהִיּוֹת שְׁלוֹם לְכָל הָעוֹלָם: (ו) פָּלְנוּ פְּצָאן תְּעִינוּ - עֵתָה נִגְלָה כִּי כָל הָאוֹמוֹת תְּעוּ. הִפְגִּיעַ בּוֹ - נִעְתַּר עַל יָדוֹ וְנִתְרַצָּה עַל עוֹן כּוֹלְנוּ שְׁלֵא הִחְרִיב עוֹלָמוֹ...

(י) נְהָ חֲפִץ דְּפָאוֹ הִחְלִי - הִקְב"ה חֲפִץ לְדַכְּאוֹ וְלִהְיוֹת לְמוֹטָב, לְפִיכֵךְ הִחְלִי אוֹתוֹ: אִם תְּשִׁים אֶשֶׁם נִפְשׁוֹ וְגו' - אָמַר הִקְב"ה: אֲרָאָה אִם תִּהְיֶה נִפְשׁוֹ נִתְנַת וְנִמְסַרְתָּ לְקִדּוּשְׁתִּי לְהַשִּׁיבָה לִי אֶשֶׁם עַל כָּל אֲשֶׁר מַעַל, אֲגַמְלֵל לוֹ גְּמוּלוֹ וְיִרְאָה זָרַע וְגו', אֶשֶׁם זֶה לְשׁוֹן כּוֹפֵר שְׁנוֹתֵן אָדָם לְמִי שֶׁחֲטָא לוֹ ... וְעוֹנֵתָם - הִיָּה סוֹבֵל, כְּדֶרֶךְ כָּל הַצְּדִיקִים שְׁנֵא' "אֲתָה וּבְנִיךְ תִּשְׂאוּ אֶת עוֹן הַמְּקַדֵּשׁ" (בְּמִדְבָר יח):

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

שם השיעור(שיעור מס' 186) Rashi on Isaiah 53: Theology or Pshat?

שם המרצה (כתובת דוא"ל dberger@yu.edu) דוד ברגר

(יב) ... וְאֵת פְּשָׁעֵים נִמְנָה - סבל יסוריך כאלו חטא ופשע, והוא בשביל אחרים נשא חטא הרבים: וְלִפְשָׁעֵים יִפְגֵּיעַ - על ידי יסוריך, שבאת על ידו טובה לעולם:

3. ר' ישעיה מטראני: ישעיהו נ"ג: ה

מוסר שלומנו עליו--מוסר ומסולק היה שלומינו מעליו, שאף שלום לא היו נותנים לו. ובחבורתו נרפא לנו--כשהיינו עושים לו חבלה וחבורה אז היה נראה לנו כאילו נתרפאנו, כך היינו שמחים ברעתו...וה' הפגיע בו את עון כלנו: כמו ויפגע במקום, הקב"ה המציא (נ"א הקרה והמציא) בו את עון כולנו, שכולם נענשים בעבורו.

4. רד"ק: ישעיהו נג: ד

אכן חלינו- הנה כתב יחזקאל הנביא: בן לא ישא בעון האב ואב לא ישא בעון הבן כל שכן איש אחד באיש אחר וכל שכן אומה באומה אחרת, אם כן מה הוא חלינו הוא נשא, מחולל מפשעינו ובחברתו נרפא לנו? ואינו דומה לזה מה שאמר ירמיהו בספר קינות: אבותינו חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו, כי הוא על דרך: פוקד עון אבות על בנים, והוא כשאוהזים הבנים מעשה אבותם בידיהם, כמו שאמר לשונאי, שזהו משפט מאת הא-ל שנושא הבן עונו ועון האב, ומה שאמר ירמיהו אמר על לשון הנוהים, כי מתוך צערם לא יהיו דבריהם במשפט ובמשקל.

וזה שיאמרו האומות אכן חלינו הוא נשא והדומים לזה הוא דברי עצמם לא שישראל סבלו עון האומות, אלא הם יחשבו זה בדעתם כאשר יראו בעת הישועה כי האמונה שהחזיקו בה ישראל היא האמת והאמונה שהחזיקו הם בה היא שקר, ויאמרו אך שקר נחלו אבותינו הבל ואין וגו', יאמרו לפי סברתם: אם כן מה היה הצער שהיו סובלים ישראל בגלות הזה? לא היה בעונם כי הם היו מחזיקים אמונה ישרה ואנחנו שהיה לנו שלום ושלוה והשקט ובטח היינו מחזיקים אמונת שקר, אם כן החולי והמכאוב שהיה ראוי לבא עלינו היה בא עליהם והם היו כופר וכפרה לנו ואנחנו חשבנו בהיותו בגלות, שהוא נגוע ומוכה אלוקים ומעונה מיד האלקים בעונו, והנה אנו רואים כי לא זה בעונו אלא בעונינו.

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

שם השיעור(שיעור מס' 186) Rashi on Isaiah 53: Theology or Pshat?

שם המרצה (כתובת דוא"ל dberger@yu.edu) דוד ברגר

נ"ג: י"א: ועונתם הוא יסבול- הוא בצדקתו יסבול עונות הגוים כי בצדקתו יהיה שלום וטוב בעולם אפילו לעכו"ם.

5. ר' משה הכהן מטורדסיאס, עזר האמונה, בעריכת יהודה שמיר (דיסרטציה), עמ' 73-74

"הנה ישכיל עבדי וגו'-- זה נאמר על כל אחד מהצדיקים שבישראל, דכתיב בירמיה "ואתה אל תירא עבדי יעקב " וכו', ולפי זה נאמר "הנה ישכיל עבדי" כלומר מצליח, כמו "ויהי דוד בכל דרכיו משכיל". "כאשר שממו"-- ר"ל שכל הגויים וכל העמים היו משתוממים על שפלות ישראל שנשתנו מראיהם ותארם בגלות יותר משאר אומות, כי כאשר רוצה לבזות שום אחד מכם את חבירו בזיון גדול קורא אותו "יהודי". "כן יזה גויים רבים" ר"ל כמו ששממו על שפלותו וגדלותו [נראה שצ"ל ודלותו--ד. ב.] כן ימשול בגויים רבים כמו המזה דם באצבעו שישליכהו לכל צד שירצה כן יעשה מה שירצה בגויים רבים. "עליו יקפצו מלכים פיהם" שיתמהו המלכים בראותם מעלתם וממשלתם "אשר לא סופר להם" ולא שמעו מעולם מעלה גדולה כזאת לשום אומה. "נבזה וחדל אישים"-- ר"ל שתמיד היו ישראל מוכים ומעונים ביניהם. "וכמסתר פנים ממנו" שכ"כ היו מאוסים בעיניהם עד שהיו מסתירים פניהם מלהביטם. עד כאן דברי האומות.

והמון ישראל יאמרו בראותם מעלת הצדיקים: "אכן חליינו הוא נשא"-- ר"ל שאומרים המון ישראל: כל הייסורין והחלאים שהיינו חייבים לסבול בעוונותינו סבלו הצדיקים בעוונותינו... "והוא מחולל מפשעינו" כמו שפירשתי למעלה, שעל כל אחד מהצדיקים נאמר. "ובחבורתו נרפא לנו"-- ר"ל כי בחבורות וייסורין שסובלים כל אחד מהצדיקים מכפרין על כל ישראל. "כלנו כצאו תעינו"-- ר"ל שיאמרו פושעי ישראל כלנו תעינו אחר שרירות לבנו, והפגיעה והייסורן הראויים לבא עלינו הפגיע בהם הבורא. "נגש והוא נענה" וכו'-- כך חסידי ישראל בין האומות נגושים ומעונים והורגין בהם ומענים אותם בגזירות ושמדות וחושבים עליהם למחות שמם מן העולם, לולי רחמי שמים.

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח